

A MÖF fenntartható újratanyásítási modellprojektje¹

Alapvetés²

A *tájjedő* (tanyás) *lakógazdálkodás* máig természetes, sokhasznú része Európa gazdasági-települési rendszereinek. Magyarországi *hiánya, mai állapota* nem természetes, és tovagyrúzó *kárspirált* tart fenn. A *szükséges és lehetséges újratanyásítás* során egyaránt el kell kerülni a korábbi *spontán tanyásodás* hibáit, de a *dogmatikus egyentervezés* csapdáit is. Az egyelőre *Bács-Kiskun megyére* gondolt modellprojektben előirányzott *újratanysítás* az alábbi *fenntarthatósági elveket* követné:

- 1) Csak olyan *birtokméretek* (5–15 ha egy tagban) közt szabad új tanyagazdaságokat létesíteni, melyek értelmes munkával, jólétben tudnak eltartani egy *2-3 nemzedékes, 6-10 fős családot*.
- 2) *Tanyabirtoknak* csak *természetes* vagy a *természeteshez közel álló domborzatú* (nagyjából 50–50%-ban lapályos (nedves), ill. "hátas", „partos” (száraz) *tájszelet* alkalmas.
- 3) A tanyabirtok központi része a *tanyatelek*. Ez a birtok 0,5–1 ha közt változható, *legmagasabb fekvésű* része. Itt állnak a *tanyaépületek* (tanyaház, istállók, raktárak, gépszín).
- 4) A tanyaépületek közt a *lakóház áll a legmagasabban*. Ennek esetleg lakófunkciókra is kiépült padlásteréből jól *áttekinthető az udvar, a melléképületek, a tanyabirtok*. *Rálátás* van legalább egy, de inkább több *szomszéd tanyára* és a *környező tágasabb tájra* is.
- 5) A tanyatelket *legalább egy irányból nedves lapályág* határolja, mely *vízvisszatartásra, duzzasztásra* alkalmas olyanképp, hogy a víz a tanyatelket *védje*, de ne veszélyeztesse.
- 6) A tanyatelek épületeinek tervezésekor és megépítésekor a *klíma- és klímaváltozás-állóság* alapszempont. Ez az *anyagok, formák, méretek, tájolás stb. dolgában a természetes, helyi építőanyagok mellett a napjárás, a fő szél- és esőirányok* figyelembe vételét jelenti.
- 7) A *valamennyi lételemet közjószerűen tartalmazó tanyabirtok* közepén hosszú távra berendezendő *tanyatelek* Európában mindenütt *fontos eleme a táj és a területvédelemnek*. Ezt a létfontosságú szempontot a fenntartható újratanyásításnak nálunk is követnie kell.
- 8) A tanyagazdálkodásnak *talajtáplálónak* és *talajszerkezet-óvónak* kell lennie, hogy a tanyalako *család egészséges táplálásán túl az újrászervesülő tanyavilág a városi lakosság egészséges táplálásához* is mintaadó módon hozzájárulhasson.
- 9) A *tanyagazdának* megfelelő szakértelemmel bíró, teljhatalmú *vízgazdának* is kell lennie, aki saját vízvisszatartó rendszereiben akkor és annyi vizet tart, amennyit egészséges *növényei és állatai, a tanyatelek klímája* szempontjából szükségesnek lát. Ezért a vízért senkinek semmit se kelljen fizetnie, de a *vízminőségért* tartozzék büntetőjogi felelősséggel az állam felé.
- 10) A *tanyagazda és családtagjai részesüljenek területvédelmi képzésben*. Megfelelő beosztásban legyenek tagjai a tartalékos területvédelmi szolgálatnak. Ha később (akár svájci mintára) a területvédelem egyes pontjai *kihelyezett védelmi fegyverekkel* is föl lennének szerelve, úgy ezekre a védelmi pontokra ebben is számítani lehet.
- 11) E tanyákat olyan *alkotmányos és jogi védelem* keretébe kell helyezni, amely nem engedi meg, hogy bármely későbbi doktrinér politikai irányzat abban a helyzetben legyen, hogy őket egy

¹ „Csatári-terv” néven Győri-Nagy Sándor és Nagy Gergely előterjesztésében munkatervi határozatként fogadta el a Magyar Ökoszociális Fórum 2020. évi közgyűlése. Még ugyanez évben ugyane néven ismertettük meg a modellprojektet *Rideg Lászlóval*, BKM önkormányzatának elnökével. Itt *névhasználati jogosultság* híján nem hívjuk így.

² A „Csatári Bálint Emlékkonferencia” előadása, 2021.10.08. Kecskemét, Megyeháza.

- tollvonással megszüntethesse. Ez a jogi oltalom tette lehetővé a közép-európai térség nyugati felén, hogy ott a *koraközépkorig visszamenőleg tájfedő tanyavilág virágozhat ma is.*
- 12) A tanyavilág (ugyancsak nyugati mintára) minden évszakban jól használható, *burkolt tanyai úthálózattal* látandó el a mai burkolatlan, „homokdaráló” dűlőutak nyomvonalain.
 - 13) A korábbi *tanyai* (Klébelsberg-) *iskola* csak ott feltétlen regenerálandó, ahol a tanyás térségek aránytalanul messze esnek a többnyire jól, helyenként igen *jól működő falusi iskoláktól*. A falusi iskolák oktatási palettáját célszerű a *tanyaproblematikával* bővíteni.
 - 14) Az *egészségügy, közbiztonság* szervei a motorizáció korától mindinkább hatáskörükbe tudják vonni a tanyavilágot. Egyes szolgálatok (pl. a tanyagondnoki) terhei az újraneveléssel akár csökkenhetnek is, hiszen a *tanyás és a „központi” térségek közti kommunikáció* ugyanúgy előbbé fog válni, ahogy a *tanyanépeség megerősödésével* erősödni fog a *tanyák közti szolidaritás és az önvédelmi képesség*.
 - 15) Az új típusú *tanyák katalizáló rendszerelemként* fognak hatni a tanyatájukban. A *megmaradt vagy spontánul újrakeletkezett tanyák* közegében tervezési-hatósági erőszak nélkül serkentik a *konfliktusmentes vidékfejlődést*, elősegítve a sokféle erőszakot megélt magyar vidék megbékélését, csökkentve a centralizált területfejlesztés fölösleges terheit.
 - 16) Az új tanyatípus gazdálkodási rendszere *fenntartható mintával* szolgál a táji környezet egyelőre *kívülről vezérelt*, s nyilvánvalóan *tájromboló agrárgazdálkodása* számára. Egyben *elébe megy az EU-szerte kikerülhetetlen*, ám ismét csak *kívülről*, merev direktívákkal vezérelt *európai ökológizálásnak*, amelyre a jelenlegi *maradékparasztság* zöme *alkalmatlan*.
 - 17) A tanyavilágtól elvont *minőségi lakosság pótlását* a modellprojekt *kivitelezési folyamatában* állami *költségvetés* biztosításával, *minisztériumok* (Agrár-, Családügyi, stb.), *önkormányzatok, felsőoktatási intézmények, népfőiskolák és más társadalmi szervezetek együttműködésével* kell segíteni és *részére célszerű képzést* biztosítani³.
 - 18) A fenntartható visszatanyásítás ismét *az európai táj valódi hungarikumainak* a rangjára emelheti a magyar tanyatájat. Ezzel a *magyar tanya- és tájturizmus* új hazai és külföldi vonzerőt, új inspirációkat, hosszú távú fejlődési forrásokat kaphat. És adhat a megújuló *tanyavilágnak* s általa a *magyar vidéknek, városainknak: egész Magyarországnak* is⁴.

Dr. Győri-Nagy Sándor PhD
ny. tszv. egyetemi docens, kultúrokológus
a volt Szent István Egyetem (SZIE)
Kultúrokológiai és Környezeti Kommunikációs Tanszék alapító vezetője (1999-2005)
MÖF-elnök⁵

Kiskunmajsa, 2021.10.04.

³ Kerülendő a projektfolyamat elbürokratizálása. Kutatási alapozása megtörtént. *Forgatókönyve* – a túlhaladott részek nélkül – lehetne az „Etelka főhercegnő” nevével fémjelzett mű: *A magyar tanyavilág* (Sz. I. Társulat, Stephaneum, Bp., 1938), mely alapvetően a *Teleki Intézet* kutatásaira alapszik. A *Csatári-féle tanyakutatások* folytatása *Lakitelekkel a tanyára érzékenyítés* és a *visszatanyásítási modellprojekt finomkísérése* miatt fontos.

⁴ Itt kell hangsúlyoznunk a Kiskunmajsáról elindult, *Nagy Gergely* nevéhez fűződő „*Tanyavilág Élményrégio*” nevű *táj- és kultúrturisztikai* kezdeményezés „*visszataláltató*” elveit.

⁵ A szerző elérhetőségeit lásd: <http://moef.hu/mof/szervezet/elerhetosegek/index.html>